

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Martini Martinii Tridentini E Societate Jesu Sinicae Historiae Decas Prima

Martini, Martino

Monachii, 1658

Sepitmus Imperator Yaus Regnavit annis XC.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11848

Primus imperio privatus.

enim ac mulierum illecebris ita se totum permisit, ut nullam imperij curam haberet. Cùmque à regulis suæ ditionis non rarò sed nequicquam officij admoneretur; gens probis in hunc diem regibus assueta, eique, cui ratio nò imperaret, parere indignū rata, nono imperij anno, è fastigio in exiliū detrudit, fratre illius YAO in ejus locum subrogato. Hic regiam fixit, ubi nunc CINCHEU civitas est. Quos autem hoc loco regulos appello, erant ij dynastæ beneficiarij, quibus Imperatores vel ob eorum merita, vel ob consanguinitatem partem ditionis, clientelæ jure tradebant, ad eum ferè modum, quo in Europâ Duces, vel Comites ab Imperatoribus, aut Regibus provincias accipiunt. Horum erat, Imperatorem adversùs hostes tueri, & bello ingruente cum certo militum numero auxilium ferre.

SEPTIMUS IMPERATOR

Y A U S

Regnavit annis XC.

*Cyclo Gian 41.
ante hristum
2357.*

*Y A U S exi-
mius Impera-
tor.*

*Ejus laudes
ac virtutes.*

Hunc omnes libri Sinici passim sanctissimum pijsimumque prædicant. Et sanè si res ab eo gestas rectè expendas, omnes non modò Sinenses, sed orbis ferè totius optimos quosque reges virtute pariter & gloria vel vicit, vel æquavit. Ejus laudes liber X ù dictus, & imperante YAO editus celebrat hoc brevi quidem, sed insigni elogio. YAI merita implere totum orbem. Magna erat in eo diligentia; omnes debito honore prosequabatur. Intelligens, composius & perspicax; omnia virtute atque indole quadam sibi congenitâ exsequabatur. Multa dein alia illius encomia sequuntur, quæ consultò præterimus. Referemus autem ea, quæ Author, quem præcipuè sequimur, de eodem commemorat, Sinicâ, quoad ejus fieri potest, servatâ phrasi. *Celesti, ait, pietate Y A U S & eximia (quam X I N, hoc est, Angelicam Sinæ vocant,) prudentia erat præditus. Advenientem omnes ceu solem excipiebant; ab omnibus tanto expectabatur desiderio, quanto aridissimi campi nubes & pluvias expectant. Potens quidem erat, sed solum justa agens; nobilis & dives, sed non superbus; moderatus in vestibus, equis & curribus: cibum & potum obvium capiebat. Simpliciter etiam in salutationibus tu-*
lisque

isque amabat. Proprium illi, pretiosam suppellectilem flocci aestimare, gemmas & uniones non admittere, veneras cantilenas nec aure dignas ducere, ornatas & laqueatas domos non habitare, laneis vestibus corpus regere, & cervinte pellibus frigus arcere. Hæc Sinicus author; quæ de religioso potius viro, quàm ethnico Imperatore dicta putes.

Illud non præmittendum, quòd CONFUTIUS & reliqui Philosophi hunc & sequentem Imperatorem pro exemplo ac normâ proponant, in quam ceteri reges intueantur. Certè ab horum gubernatione Sinicam philosophiam & illius axiomata principium habuisse indubitatum est. Nam & hac ætate sapientes ad fidem suis opinionibus aut præceptis faciendam, eorum acta & modum gubernandi pro argumento indubitato identidem citant.

*Imp. Tai mo-
res fuisse nor-
ma Sinica
Philosophie.*

Per hæc tempora diebus decem non occidisse solem, orbemque conflagraturum mortales timuisse scribunt. Magna enim incendia exarserant, ejus fortasse modi, cujus illud Phaëtonte rege, ad Eridanum fuit. Varia insuper monstra serpentum nata affirmant. His malis consueta pietate maximaque curâ, pari civium bono ivit obviam YAUS, ut nihil in ullo bene de suis merendi genere sit passus in se desiderari.

*Sol decem dies
non occidit.*

Idem siderum contemplatione se cumprimis oblectans, anni dimensionem nonnullis erroribus obnoxiam restituit; mensem quoque intercalarem & abundantes ad debitum ordinem rededit. Ad quod efficiendum duorum virorum operâ usus est in eâ facultate præstantium; quorum unus HIUS, alter HOUS nominabatur. Eos ad assiduam magni cæli venerationem cohortatus, jussit varia ad mathesin opportuna instrumenta conficere; lunæ quoque stellarumque motus diligenter observare; agriculturæ rite exercendæ præcepta inde ad vulgi usum eruere; ac demum summâ accuratione hiemale solstitium notare. Intererat enim, illam solis conversionem à rege non ignorari, quòd eo die cuncta officia ministris distribuere consuisset. Interea conjugis partes erant, bombycum educationem, byssi ac serici conficiendi rationem reliquas mulieres docere. Etsi enim bombycum soboles & opificium Sinis ante non erant ignota; ars tamen eorum telam pertexendi, ut ferè in rerum omnium initijs contingit, adhuc rudis, & sine arte fuit. Illud Sinis honorificum & fidei consentaneum est, ab ijs in Asiam & Europam id genus opificij, ut à fonte dimanasse,

*Yau Imperat.
Mathematicum.*

*Bombycum &
serici anti-
quitas.*

Ut verò ad solstitium redeamus, ajunt Sinici scriptores, illud ijs temporibus circa primum gradum constellationis H I u observatum, quæ modò initium circa decimum octavum gradum Aquarij sumit. Quæ ratio si est approbanda, solstitium ultra quadraginta & octo gradus ab ortu suo interea deflexisse necessum. Certè quidam ex ijs, qui librum XUKING interpretati sunt, affirmare non dubitat, imperante CHINÇUNGO è Sungæ familia, anno post Christum natum millesimo quinto solstitium à superiori observatione jam quadraginta duobus gradibus ab annis ter mille, trecentis quadraginta duobus mutasse. Prima enim illius observatio fuit annis ante Christum bis mille trecentis triginta septem. Notandum autem, Sinas longitudinem per polos mundi definire, circulumque maximum in trecentos sexaginta quinque gradus & viginti quinque minuta dividere, quorum minutorum centena unum gradum constituunt.

*Supercilia
vario colore
tincta,*

*Diluvium in
Sina,*

Ceterum YAUM supercilia vario tincta colore atque in Iridis modum micantia habuisse, inveno. Pacis quidem toto imperio stabilendæ perpetuum ei primumque studium fuit. Nec à studio dissentiebat publica tranquillitas, æquitate illius ac pietate maximè constituta. Hinc cum mortale genus illis præsertim locis mirum quantum augetur; vicinæ gentes famâ tantæ virtutis excitæ, atque sub tam laudato Principe victuræ, ad ejus ditionem velut paternum sinum confluerant eâ frequentia, ut jam vix regnum Sinense ijs capiendis sufficeret. Aquis enim terra magnam sui partem castigata, succedentibus advenis angustior esse cœpit. Eas author Sinicus ait diluvio inestas. Ego malim credere, à Noëtica inundatione superstites in extremæ hujus Asiæ planitie, locisque depressioribus resedisse; aut peculiari eluvie Sinas inundatos. Nisi fortè à diluvio Noëtico aquarum imperu rupti fluviorum alvei, aut aggesto sabulo repleti, stagnandi legè aquis imposuere, cujus impatientes, extrâque litora sua effusæ, omni ex parte Sinarum plana mergerent. Utcunque sit, Imperator ad eas in mare derivandas vel certè ripis & aggeribus coercendas QUENUM cum ampla potestate præfecit. Is postquam novem ipsis annis nihil effecit, vel quòd parùm esset harum rerum peritus, vel quòd illi negotio impares vires suas duceret; imperatoris jussu capite negligentia pœnas dedit. Inde alium operi præfecit, qui & peritior, & alterius malo ad dicto parendum intentior, tandem aquis exitum aut alveum fecit. Et quoniam hoc Imperatore de aquarum corrivatione offertur mentio, quas Sinica historia

Historia diluvium vocat, & Europæi Chronologi ex certiori opinione ad hujus Imperatoris tempora Noëticum diluvium reducant; facile concesserim, omnem gentis historiam ad hæc usque tempora vel confictam fuisse, vel ea narrare, quæ ante Noëticam eluviem contigere, quorum in arcâ fortasse servata memoria. Nam & alia plura, quæ ad nostra etiam sacra spectant, ab oblivione & interitu inibi vindicata fuisse, doctorum virorum est opinio. Verùm Sinis hæc talia persuasæ velle, temerarium foret, scriptorum suorum fidem, oraculi vicem tuentibus & ab eo, quod semel credidere, non dimovendis. Mihi verò religiosum non sit, YAUM hunc nostrum eundem cum Jano dicere, ita nominum & temporum affinitate suadente; qui Janus multis Noë fuisse creditur. Quanquam multa dein à vero procùl remota Sinæ supposuere. Fatentur enim, suæ gentis historiam XUNO post YAUM imperante, uti & librum XUKING dictum, primùm inchoatam. nec tum typo, sed stylo ferreo folijs incisam. Nondum enim vel sub XUNO, vel proximis Imperatoribus typographiæ usus exstabat. Sed hæc omnia in aliorum judicijs relinquo.

Post hæc ad meliorem formam, imò novam YAUS revocavit rempublicam Sinicam, sex tribunalibus cum supremâ potestate institutis. Horum unum LYPU vocant, cujus est, magistratum fidem vel errata cognoscere, & pro cujusque merito aut ad ampliorem dignitatem promoveri, aut malè usurpatâ omnino exuere. Alterum est PINGPU, id est, militum supremum tribunal, cujus eadem de militia præfectis cura, quæ prioris de literatis. Tertium LIPI est (Rituum seu ceremoniarum tribunal diceret) in quo de templis, sacrificijs, exterarumque gentium legatis & alijs hujusmodi negotijs agitur. Quartum HUPU dicitur, quod regiam gazam & tributa curat. Quintum CUMPU dictum, operum publicorum rationem habet, ut regij palatij, mœnium, fluminum, regiarum navium & itinerum publicorum, necubi ad ornatum & securitatem aliquid desideretur. Sextum HINGPU capitalium rerum & criminum causas cognoscit fontibusque pœnas decernit. Hæc sena tribunalia jam inde ab YA O initium habent; à quibus tanquam capitibus universum Sinicum imperium è regia ordine gubernatur. Præter Imperatorem & Colaum agnoscunt superiorem neminem. Colaum verò illum appellant, qui, si nominis etymon spectes, à nobis Imperatoris auxiliator; si muneris dignitatem, summus regni Præfectus diceretur.

Sex tribunalium inventio & officia.

Rebus

Rebus ita constitutis, quemadmodum YAUS imperium summam æquitate tenuit, sic pari modestiâ eâque geminâ, vivus alteri sponte cessit; nescio illone fortiter contempto, an justè & legitime administratio magis laudandus. In ipsâ quoque abdicatione publicam utilitatem potius quàm suorum amorem in consilio habuit. Quippe filijs suis, etsi nec degeneres, nec vulgò ingrati essent, ultro præteritis, imperium homini detulit, in quo nihil regium præter virtutem suspiceres. Fortè cum magnatum uno collocutus, sollicitum se ajebat, quem in tantâ negotiorum mole fortunæque varietate summæ rerum atque gubernaculo præficeret. Cui alter FANGIUS nomine, In regia, inquit, & stirpe tuâ est, quem Sinis imponas. Filius tuus natus major CHUS bona indolis, prudentiâ non modicâ, ingenio perspicaci, te sive patrem, sive Imperatorem non dedecet. In eo gens universa præter virtutes tuas in filio tralucens, etiam sanguinem tuum amabit. Neque si me audis, alteri imperium trades. At YAUS loquentem interpellans, An ignoras, subjecit, æquè mihi malorum laudes atque bonorum calumnias displicere? Natus meus loquax & contentiosus est, neque facta dictis illius respondens; fors doctus bonum se simulare, intus à ratione aberrat. Ita purpuratum fugillatâ sibi adulandi vanitate à se dimisit, abdicationis consilio in alium diem dilato. Tantum potest apud bonum Principem patriæ amor, qui cum sincerus est, publicas civium utilitates solùm respicit, cæcus in privatis. Nec multò post, cum jam annis septuaginta imperâisset, arcessitum ad se SUGONGUM, fidiissimum & maximæ authoritatis præfectum alloquens: In te, inquit, transferre sceptrum cogito, cui ferendo te anum parentis prudentiâ & probitate video. Tum Sugongus fastigium illud seriò deprecatus, negat se ijs virtutibus adornatum, quæ majestatem decent; neque honorem istum se promeruisse, pudori suo gravem; neque humeros afferre tantæ moli pares. YAUS hominis in respuendo imperio constantiam admiratus, quod alij ultro ac per vim invadunt, rogat, si gravetur regnum adire, quem igitur alium honore illo dignum judicet? Hic SUGONGUS in omnium magistratum præfectorumque corona ita Imperatorem alloquitur. Quando ita me de idono regni successore compellas, qualem me fore nequidquam tibi persuaseras; non equidem dissimulabo, quod è re tuâ regni que futurum existimo. Est in tuâ ditione agricola, conjugij adhuc expertus, homo omnium sermone probus, quem ob pietatem ac morum gratiam omnis agre-

Dicitur Yas laudo dignus.

Delatum imperium Sugongus respuit.

Xius agricola virtus digna imperio visa.

stima

filium vicinia veneratur & amat, agris etiam suis ac domibus ad ipsius commoda usumque sponte oblati. Ab ejusdem nutu & ore ob conceptam de illius integritate opinionem ita pendent, ut ejus in eventis omnibus consilium sequantur. Huic nomen XUNUS est. Pater illi CUSEUS, homo stolidus; mater ultra innatam feminis garrulitatem singulari vitio loquax; fratres superbi ac pervicaces. Hos tamen obsequio & submissione inter tam diversa studia ita continuit, ut non modo secum ipsis, verum etiam cum virtute tandem redirent in gratiam. Neque contentus alios facere meliores, seipsum quoque in dies magis castigans ad virtutis culmen enititur, juratus prava societatis osor. Hæc SUNGOI oratio fuit. Addunt Sinæ hunc ipsum XUNUM toto tempore, quo ruri stivam ac deinceps in regiâ imperium rexit, nunquam desisse, singulorum virtutes, etiam suas facere. XUNI verò patrem antiqui CUSEUM, quo nomine cæcum & mutum significant, eò dixere, ut parentum illius nequitiam exprimerent. Pater enim XUNUM filium novercâ instigante sapius è medio tollere parabat, nisi filij mansuetudini parentum cessisset improbitas; quâ perdomitâ, tota denique familia se correxerit ad frugem. Atque ab hujus XUNI exemplo erudita Sinensium philosophia geminum documentum posterorum bono eruit. Primum, nullum patrem adeò posse iniquum esse, cui filius obsequium non debeat; deinde neminem esse tam sceleratum, quin virtute ac beneficijs flecti possit in melius. Imperator audito SUNGOO, experiar, inquit hominem. Nec diutius factum, & duas filias jam nubiles, quas deinde matrimonio sibi junxit, ac novem filios ad XUNUM in ejus obsequio & potestate futuros mittit; ipsi provinciæ præfecturam tantisper commisit: ut ejus in minori potentiâ virtutem exploret. Ubi eâ se animi moderatione præbuit, ut omnibus admirationi esset, præcipuè YAO. Qui tam bono successore latus, elapso triennio eum imperij consortem fecit, ipsi omni gubernatione commissâ. Quo munere ille vivente YAO ipsos viginti & octo annos magno reip. bono perfunctus est. Atque ita, etiam regnum duos capere potest, si virtus utrique sit comes.